

12. června 2024

Stanovisko k návrhu RVP ZV

Asociace waldorfských škol České republiky, z.s. (AWŠ ČR) sdružuje waldorfské základní a střední školy v Česku. V současné chvíli zastupuje 33 škol nebo rodičovských iniciativ aktuálně zakládajících školu.

AWŠ ČR se dlouhodobě snaží být aktivním partnerem MŠMT a NPI při tvorbě strategických dokumentů ve vzdělávání, v tomto případě v procesu revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Naší primární motivací je snaha pomoci zajistit kvalitní a zdravé vzdělávání pro všechny děti ve všech školách, nejen těch waldorfských.

Od začátku revizi RVP ZV podporujeme a z velké části souhlasíme se směry, kterými jde, s některými výjimkami, na které upozorňujeme.

Toto stanovisko se dále věnuje především obsahu předloženého prvního návrhu revidovaného RVP ZV a do určité míry i samotnému procesu revize.

Využili jsme připomínkování prostřednictvím formuláře. Rozhodli jsme se využít i formu stanoviska, protože některé zásadní připomínky formulář neumožňoval zadat, a také z důvodu, že jsme revizi RVP chtěli viditelně podpořit.

Základní postoj

Velmi vítáme, že v návrhu RVP ZV je obecně akcentováno zaměření vzdělávání na utváření a rozvoj klíčových kompetencí a základních gramotností. Oceňujeme nové pojetí průřezových témat, které podporuje celkový nadoborový přístup ke vzdělávání, podněty k širšímu využívání formativního hodnocení a k péči o wellbeing a příznivé klima ve školách.

Vítáme také nové principy inovovaného rámcového učebního plánu (RUP), tedy ponechání disponibilní časové dotace na 1. stupni a její navýšení na 2. stupni, dále odstranění povinných časových dotací pro vzdělávací oblasti a obory, a také zrušení dalších povinností, které aktuálně platný RUP školám klade. Svobodnou možnost škol hledat si odlišnou cestu ke vzdělávání považujeme za velmi důležitou, stejně jako opuštění konceptu 45 minutových hodin a myšlenky, že kvalita výsledků vzdělávání je přímo úměrná množství hodin v rozvrhu. Uvědomujeme si zároveň, že taková míra svobody může být pro některé školy až ohrožující. Doufáme proto, že tyto pozitivní změny nebudou zrušeny jako důsledek připomínkování, ale že případné zpřesňování RUP bude probíhat pouze na úrovni doporučení v nezávazné metodické podpoře.

Vnímáme, že některé části RVP ZV nebo procesu jeho revize sice jdou správným směrem, ale do cíle ještě nedošly, případně ze správného směru uhýbají. Proto vznášíme dále uvedené připomínky, které považujeme za zásadní a požadujeme je vypořádat a zapracovat před tím, než bude nové RVP ZV přijato.

Požadavky k obsahu a podobě revidovaného RVP ZV

1. Revize vazeb klíčových kompetencí

Požadavek: Revidovat a doplnit vazby především mezi klíčovými kompetencemi (KK) a vzdělávacími oblastmi/obory (VO), včetně textového popisu a zdůvodnění k vazbě.

Odůvodnění: Aktuální úroveň vazeb mezi očekávanými výsledky učení (OVU) klíčových kompetencí, základních gramotností, průřezových témat a vzdělávacích oblastí/oborů považujeme za silně nedokončenou. Především vazby KK na zbytek obsahu vznikaly až jako poslední, proto nejsou dostatečně propojené, někde ani nedávají smysl. Vazby by měly být doplněné o textový popis, který autory přinutí se nad vazbou zamyslet. Tento textový popis může být uveden ideálně u samotné vazby, nebo alespoň v popisu obou propojených OVU.

2. Vybrané uzlové body jako nepovinné

Požadavky:

- **Uzlový bod na konci 3. ročníku u základních gramotností (ZG) stanovit pouze jako orientační, nezávazný.**
- **Uzlový bod na konci 5. ročníku u klíčových kompetencí (KK) stanovit pouze jako orientační, nezávazný.**
- **Ke zvážení dáváme nezávaznost uzlového bodu na konci 5. ročníku i u průřezových témat (PT).**

Odůvodnění: Základní myšlenka rozvoje kompetencí a gramotností je dobrá, stejně jako směry, kterými chtějí KK, ZG a PT žáky rozvíjet. Po prostudování předložené verze RVP ZV však máme obavu, že mnoho očekávaných výsledků učení ZG, PT i některých KK a oblastí (např. Člověk a jeho svět) v uzlových bodech na 1. stupni nerespektuje vývojové fáze dítěte, protože požadují znalosti a dovednosti věkově buď zcela nevhodné nebo na neadekvátně vysoké úrovni. Jejich nové zavedení bez předchozího ověření v kombinaci s tím, že se má současně jednat o společný základ povinně dosahovaný všemi žáky, považujeme za nešťastný hazard s psychickým zdravím dětí.

Skutečné životní kompetence navíc nelze testovat jinak než dlouhodobým sledováním chování žáka v reálných situacích. Jakékoli testy ověřují vlastně jen kompetenci řešit uměle připravené testové situace, neříkají nic o tom, jak žák zvládne reálnou životní situaci. Nové RVP ZV je navíc zaměřené na podporu vzdělávání ve vývojových kontinuitách, ve kterých může žák požadovaných kompetenčně pojatých výsledků dosahovat průběžně. Zavedení povinných pevných uzlových bodů jde přímo proti tomuto principu.

Waldorfská pedagogika i některé další pedagogické směry přistupují k rozložení vzdělávacího obsahu jinak, než je běžné ve veřejných školách. Například waldorfští žáci jsou na konci 3. ročníku výrazně dále v matematice na úkor čtení, psaní a procvičování logických úloh, opírajících se o předčasnou abstrakci. Montessori pedagogika zase pracuje ve trojročích, proto některých výstupů dosahuje až na konci 6. ročníku namísto 5. ročníku.

V současné podobě se navíc ZG zdají být z velké části postavené podle testů České školní inspekce a Cermatu (nebo v souladu s nimi), proto rozhodně není šťastné zavádět další povinný uzlový bod – tedy okamžik, kdy žáci mají něco umět a lze je testovat – na konci 3. ročníku. Proti stávajícímu RVP, kde jsou výstupy pro 1. období 1. stupně nezávazné, se tím nově požadavky zpřísňují.

Protože cítíme, že není čas vést odbornou diskusi, navrhneme jako dílčí řešení, které ošetřuje hlavní problémy, aby byly očekávané výsledky učení (OVU) pro ZG na konci 3. ročníku a pro KK (a případně pro PT) na konci 5. ročníku označeny jako nezávazné, doporučené. OVU mohou nadále zůstat v informačním systému IS RVP jako metodická podpora. Následně bychom rádi vedli odbornou diskusi o věkové přiměřenosti některých OVU, na kterou tímto krokem získáme dostatek času, aniž bychom tyto OVU z RVP ZV zcela vypustili.

3. Společný základ a redukce obsahu

Požadavek: Provést požadovanou větší redukci společného základu vzdělávacího obsahu, především na 2. stupni ZŠ.

Odůvodnění: Bylo opuštěno pojmenování „jádrový a rozvíjející obsah“, nyní se hovoří o „společném základu“, který je povinný a který významově odpovídá původnímu „jádro“. Naplnila se však obava, že společný základ zůstane přehnaně velký, především na 2. stupni k redukci příliš nedošlo, protože vzdělávací obsah opět stanovovali předmětoví specialisté, a ne průřezoví odborníci. Snížení výstupů na 1. stupni se tak logicky přenáší na 2. stupeň, při současném snížení časové dotace na získání společného základu na 2. stupni. Příkladem oblastí, ve které namísto redukce došlo dokonce k navýšení obsahu, je matematika (nerovnice, statistika), není však jediná.

4. Věková (ne)přiměřenost

Požadavky:

- **Odborné posouzení RVP ZV speciálními pedagogy, dětskými psychology a pediatry a zveřejnění těchto posudků.**
- **Přepracovat některé očekávané výsledky učení tak, aby byly přiměřenější věku.**

Odůvodnění: Jak bylo již zmíněno, na několika místech RVP ZV přibyly očekávané výsledky učení (OVU), které jsou zjevně věkově nepřiměřené a/nebo mají neúměrně vysokou úroveň. Jde především o osobnostní a sociální průřezová témata – příliš brzká abstrakce, příliš brzký tlak na samostatný úsudek, příliš brzy zařazovaná sexuální výchova, tlak na zbytečné používání digitálních technologií a navyšování času před obrazovkou (“screen time”).

Mnoho OVU na 1. stupni, např. z oblasti Informatika, z klíčové kompetence digitální a ty, které souvisí s digitálními daty či technologiemi ze vzdělávacích oblastí, týkajících se sexuální výchovy a prevence v oblasti člověk a jeho svět nebo některá průřezová témata jsou nepřiměřené věku dítěte. Měly by být posunuty minimálně na 2. stupeň (9. ročník).

Ačkoli bylo v zadání revize RVP¹ uvedeno doporučení, aby se práce na RVP účastnili i speciální pedagogové a dětští psychologové, obecně se tak nestalo (částečně pouze v pracovní skupině Společné vzdělávání). Požadujeme proto alespoň zpětně jejich posouzení. Současně je důležité, aby na toto posouzení byl dostatek času.

5. Digitální technologie

Požadavek: Umožnění „unplugged“ přístupu (bez přímého používání digitálních technologií) na 1. stupni.

Odůvodnění: Trvá přehnaný důraz na používání digitálních technologií v předškolním a mladším školním věku. V RVP ZV je požadována přímá práce s digitálními přístroji a sezení před obrazovkou na 1. stupni, kam podle názoru waldorfské pedagogiky i některých dalších pedagogických směrů nepatří, relevantní je až na 2. stupni ZŠ. Ukazují to i odborné výzkumy a některé zahraniční vzdělávací systémy to již reflektují.

Požadujeme umožnění plného „unplugged“ přístupu – tedy rozvoje konceptů informatického myšlení bez využití technologií - nebo alespoň snížení „screen time“. To se týká především klíčové kompetence digitální a oboru informatika, částečně se objevuje i v dalších oborech.

6. Srozumitelnost RVP ZV

Požadavek: Napravit nesrozumitelnost textu (příliš akademický jazyk, složité formulace, nové nevysvětlené pojmy, cizí slova).

Odůvodnění: Srozumitelnost obecně je základním požadavkem revizí, který podle nás nebyl naplněn. Požadujeme zjednodušení některých formulací, záměnu cizích názvů za české, vložení interaktivního slovníčku pojmů - možnost v IS RVP (nové/cizí/složitější) pojmy rozkliknout a zobrazit jejich význam.

7. Metodická podpora

Požadavek: Dopracovat metodickou podporu

Odůvodnění: Metodická podpora je nezbytná pro pochopení RVP ZV – příklady dobré praxe, dobře zpracované příklady formativního hodnocení, více lepších ukázkových příkladů, ukázka participace žáků, práce s portfoliem atd. Je také nezbytné, aby byly předloženy modelové ŠVP. Proto požadujeme před dalším připomínkováním předložit i modelové ŠVP, bez nich není možné posoudit zvládnutelnost RVP ZV.

Jsme zároveň připraveni tvořit modelový ŠVP pro waldorfské vzdělávání, bude-li to možné.

¹ Hlavní směry revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, kap. 6.3.5

8. Cíle a hodnoty RVP ZV

Požadavek: Doplnit potřebu vlastních duchovních hodnot žáků do cílů a hodnot RVP ZV, případně i do vzdělávací oblasti Člověk a společnost.

Odůvodnění: V cílech a hodnotách vzdělávání se hovoří o ohleduplnosti a toleranci k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, nikde se však nepíše o tom, že by měl žák hledat své vlastní duchovní hodnoty, což umožňuje vnímat smysl života a je to jedním z předpokladů duševního zdraví.

9. Další postup před schválením RVP ZV

Požadavek: Umožnit další kolo veřejného připomínkování.

Odůvodnění: Po zapracování připomínek požadujeme ještě jedno kolo veřejného připomínkování – RVP ZV ještě není hotové, bez dopracované metodické podpory podle něj nejde postavit ŠVP. Dopracování RVP ZV potřebuje dostatek času, aby mohla být úspěšná jeho implementace, ta jediná umožní potřebné změny ve vzdělávání. Zapracovat je nutné především na sjednocení, lepším promyšlení propojení jednotlivých částí (především KK do oborů).

10. Přijímací řízení na SŠ

Požadavek: Otevřít odbornou diskusi nad proměnou přijímání do dalšího stupně vzdělávání (viz Hlavní směry revize RVP ZV).

Odůvodnění: Začínat s novým pojetím základního vzdělávání je naprosto vytrženo z kontextu, pokud bude ponechán stejný systém přijímacího řízení na střední školy (JPZ), se kterým dlouhodobě nesouhlasíme, a aniž by byl jasný výstup středoškolského vzdělávání. Pokud budou nadále centrálně řízené přijímací zkoušky na SŠ, stávají se pro učitele metou, ke které "ženou" své žáky, přijímací testy, ne RVP ZV.

Tento cíl je už v Dlouhodobém záměru, chceme jej podpořit.

11. Informační systém RVP ZV

Požadavek: Dokončit práci na IS RVP.

Odůvodnění: Informační systém RVP ještě není dokončený – chybí možnost exportovat vybrané části RVP v editovatelném tvaru pro další práci učitelů, pokročilé vyhledávání, slovníček pojmů, slovní popis vazeb mezi OVU.

Jsme připraveni se podílet na vypořádání připomínek a poskytnout bližší informace či návrhy úprav.

Kontakt na vypořádání připomínek:

Mgr. Milena Vlčková, vlckova@waldorfcz.cz, 725 071 245

Ing. Tomáš Kuba, tomas.kuba@skoladobromysl.cz, 605 292 950